

DEMOKRACIJA I PLURALIZAM

NIKOLA SKLEDAR
Filozofski fakultet u Zadru

UDK/UDC:
Izvorni znanstveni rad

Primljeno / Received
1995-05-03

U ovom tekstu prvo su logički i povijesno određeni pojmovi demokracije (demos + kratos) i pluralnog društva (plus), kao i njihove osnovne značajke, te je na temelju toga izvedena i njihova relacija i uzajamna povezanost.

Zatim je, na modelu jednoga oblika demokracije - konsocijacijske demokracije - analizirano njezino funkcioniranje u nekim pluralnim društvima Zapadne Europe.

Naslovljeni relati smješteni su u širi kategorijalni i zbiljski okvir u kojem se oni događaju (ili ne događaju). Taj širi kontekst jest politika (*ta politika*) koja je shvaćena kao djelatnost ljudi na javnom području, čiji cilj treba da bude opće dobro (a ne samo kao vlast i upravljanje ljudima kao sredstvima s pomoću sile i ideologije).

Uvijek kada je riječ o odnosu dvaju ili više pojmova, da bi se uopće mogla izvesti njihova relacija, valja najprije razgovijetno odrediti te pojmove. Tako ćemo i mi prvo logički odrediti i obuhvatiti ideju demokracije i pojam pluralnog društva uopće te izvesti njihovu relaciju, a zatim na modelu jednoga oblika demokracije - konsocijacijske demokracije - po predlošku Arenda Lijpharta *Demokracija u pluralnim društvima*, pokušati ilustrirati njeno funkcioniranje u nekim pluralnim društvima europskog Zapada. Na kraju ćemo sve to smjestiti u širi kontekst politike.

Dakle, demokracija (grč. demos + kratos), u nominalnoj definiciji, znači vladavinu naroda, puka (za razliku od monarhije, tiranije, oligarhije itd.). No, to je još veoma uopćeno određenje, pa je stoga potrebno i daljnje određivanje opsega i sadržaja koji se pomišljaju pod pojmom demokracije kao oblikom vladavine.

Sintetizirajući sva ta nastojanja može se reći da u ideji i realizaciji demokracije moraju biti sadržani i obuhvaćeni ovi njeni konstituenti:

- vladavina sviju koji su preko izabranih predstavnika uključeni u opće političko odlučivanje (izabranost onih na vlasti od onih u čije ime vladaju)
- odgovornost onih na vlasti onima u ime kojih vladaju (tj. obveza polaganja računa o političkom djelovanju - parlamentu, odnosno biračima)
- djelovanje onih na vlasti u interesu onih u čije ima vladaju.

Time se postupno ozbiljuju temeljne ljudske vrednote (i ideali): jednakost, sloboda, društveni probitak, zajednički i privatni interesi i potrebe, pa tako demokracija poprima humanistički značaj.

Kako je već implicite naznačeno, demokracija niče na tlu stare Grčke, u Ateni, već s Klistenovim (507. g. p.n.e.) i još prije Solonovim (594. g. p.n.e.) reformama, kojima su oslobođeni svi Heleni prethodno prodani u ropstvo zbog dugova rodovskoj aristokraciji, i dobili jednaka prava izbornog glasovanja (Solon), odnosno država je bila organizirana na teritorijalnom principu, a svi građani dobili su slobodu kretanja i sudjelovanja u državnim poslovima (Klisten). Zbog prostorne i brojčane omeđenosti polisa, atenska je demokracija bila neposredna vladavina svih građana kao puka za koje se pretpostavljalo da svi imaju jednake vrline pa nije bilo izbora, nego se kockom određivalo tko će obavljati koju javnu službu. Najveći procvat atenska demokracija doživjela je za vrijeme Perikla u V. st. p.n.e., koji je osigurao mir i jednakost pred zakonima i kada nije postojalo nikakvih zakonskih prepreka osnovanih na bogastvu i na položaju za izravno sudjelovanje građana u svim političkim poslovima - zakonodavnim, sudskim i izvršnim.

Taj model demokracije bio je poticaj i inspiracija kasnijim demokratskim nastojanjima i modelima.

U renesansnoj varijanti demokracije, kod Marsillija Padovanca, uvedeno je većinsko odlučivanje. To su začeci suvremene reprezentativne demokracije (u 18. st. još Hume, Diderot) koja uvodi parlament (skupštinu, sabor) kao predstavničko izabrano (izborno) tijelo koje djeluje umjesto naroda (puka). Taj se model uzima kao paradigma civilizirano ustanovljenih političkih zajednica. On polazi od državljana kao subjekata sjedinjenih u narodu (puku) i počiva na jednakosti kao najvišoj vrednoti. Takva je demokracija vladavina na osnovi izborima iskazane volje većine, ali i uvjetima prihvatljivima za sve (što implicira i zaštitu manjina), a prihvatljivost tih uvjeta predstavlja opće konsenzusno prihvaćanje života u određenoj demokratskoj zajednici, a što joj i daje legitimitet.

Liberalno učenje temelji se i razvilo se iz ideje vjerske tolerancije. Uopćavanjem te ideje, tj. ideje o slobodi savjesti, mišljenja i vjeroispovijesti, nastala je liberalna максима o jednakosti svih ljudi u pravima i slobodama, bez obzira na sve razlike u vjeri, politici, naciji, spolu, profesiji, imetku, a koja je temelj svakog civiliziranog i humanog političkog poretka. Stoga možemo reći da se takvo liberalno učenje supunira, osim elemenata novovjekog humanizma i antropocentrizma i teze prirodopravne filozofije, i bitne postavke vjerske tolerancije.

Prvi koji je teorijski elaborirao problem vjerske tolerancije (snošljivosti, trpeljivosti) različitih shvaćanja i čina, dakle nečeg između njihova prihvaćanja i suzbijanja, jest engleski filozof iz 17. st. J.Locke jedan od vjesnika modernog liberalizma, u raspravi "*Epistola de tolerantia*" (*Pismo o toleranciji*).

Čovjek može biti slobodan jedino u zajednici s drugim ljudima, uvažavanjem drugih kao slobodnih subjekata, te je tako slobodan pojedinac nezamjenjiv temelj i uvjet slobodne zajednice (kao i obrnuto!). Sloboda se, dakle, u društveno-političkoj, državnoj zajednici ozbiljuje samo tada kada se na dobrobit sviju podudaraju i prožimaju pojedinačni, posebni i opći interesi. Praktički, sloboda čovjeka, kao jedna od temeljnih ontičkih značajki njegovu

bića, ne može se ozbiljiti bez osnovnih ljudskih prava, pa otuda i bliska, reverzibilna sveza slobode i prava čovjeka.

Samo uzgred, poznata deklaracija o pravima čovjeka i građanina iz Francuske revolucije 1789.g., slobodu je proklamirala kao prirodno pravo čovjeka, uz jednakost i sigurnost. Realno povijesno ozbiljenje slobode, dakako, svagda u određenom povijesno-društvenom sklopu, događa se kao niz slobodnih činjenja na društvenom, ekonomskom, političkom i duhovnom području, kojima se djelatno potvrđuju i temeljna prava i slobode građana: sloboda savjesti, zбора, udruživanja, govora, dogovora.

Upravo to omogućuje istinska demokracija, odnosno ideja ili ideal-tip demokracije, pa otuda i tijesna i nužna uzajamna sveza demokracije i ljudskih prava i sloboda. Dužnost je pravne države i njezine intervencije da štiti slobode i prava pojedinaca (njihovu privatnost i imovinu) jednih od drugih i od nje same, tj. od zloupotrebe vlasti, od nasilnog kolektizma, populizma itd.

Teorijski, prvi je demokraciju i liberalizam povezo poznati engleski teoretik, filozof i polihistor iz 19.st. J.S.Mill (otac modernog liberalizma). Tako nastaje i model liberalne demokracije, koja naglasak stavlja na slobodnu (svestranu) inicijativu pojedinca, prije svega na ekonomskom području. Zalaže se za slobodu pojedinca i za toleranciju njegova mišljenja i djelovanja (i udruživanja!), što zajednica ima pravo ograničiti samo onda kada to nanosi štetu drugima. Ali, kada se radi o pojedincu samom, o njegovu interesu, dobru, šteti itd., zajednica nema pravo da ga na bilo što prisili. Može se s njime razgovarati, uvjeravati ga, čak moliti, ali ne i siliti ili kažnjavati zbog mišljenja ili čina i načina života koji se odnose samo na njega. No, uzgred, tu se javlja problem, budući da ono što se tiče jedne osobe i njene odgovornosti, može se, makar indirektno, ticati i drugih, pa je to nekad teško točno razgraničiti! Stoga to zahtijeva diferenciran, individualni pristup.

Opće je prihvaćeno da osnovna prava - urođeno pravo na život, zdravlje i nepovredivost, te slobode čovjeka proizlaze iz jednakog prirodnog trajanja (rođenja i smrti), iz opstanka čovjeka kao ljudskog (naravnog i društvenog) bića, a otuda izvedena i kodificirana pozitivnim zakonodavstvom u političkoj zajednici - kao prava državljanina, zaštita su čovjeka u njegovu društvenom i političkom djelovanju i življenju uopće.

Postoji još jedan model demokracije, koji nastoji povezati demokraciju i socijalizam (K. Kautsky, E. Bernstein). To je socijalna demokracija. Socijalizam, realni, jednopartijski, totalitarni, birokratski, nedemokratski, doživio je povijesni krah i više ne predstavlja alternativu demokraciji i pluralizmu. Aktualan je koncept socijalne demokracije koja se sastoji u nastojanju da se bitna načela političke demokracije uvedu u opću, društvenu, a napose u proizvodnu sferu, pa se inzistira posebno na demokratskim pravima zaposlenih, tj. na radničkoj demokraciji i socijalnoj državi, koja intervencijom u tržišnu ekonomiju i primjenom demokratskih procedura i regulacija, ozbiljuje temeljne socijalno-demokratske vrednote: jednakost, pravednost i solidarnost, a time i dobrobit svih građana.

Pluralizam (plus), pak, u društvenom životu, kako naznačuje i njegova nominalna definicija, znači postojanje više društvenih grupa, društvenih slojeva i segmenata, s njihovim posebnim društvenim interesima i svjetonazorima.

Politički i programski to je artikulirano u djelatnosti političkih stranaka u višepartijskim sustavima kao legitimnoj osnovi konstitucije i funkcioniranja političkog (parlamentarnoga) sustava građanskog društva. Preduvjet za to, dakako, jest sloboda udruživanja i organiziranja interesnih grupa, kao i sloboda javnosti.

Da bi takav sustav mogao uopće funkcionirati, neophodna je osnovna suglasnost svih raznorodnih grupa i segmenata (odnosno njihovih političkih predstavnika) o temeljnim zajedničkim društvenim i političkim vrijednostima, kao što su državnost, granice, integritet itd., tj. konsenzus o potrebi zajedničke dobrobiti kao regulativne ideje političkog djelovanja. Kompeticija raznih interesa i programa u političkom djelovanju do izražaja dolazi u optiranju kao mogućnosti izbora između različitih solucija u odlučivanju, što završava ili pobjedom jedne strane ili kompromisom (koalicijom).

Ovim definicijama i analitičkom razradom pojmova demokracije i pluralizma postaje razvidnom i njihova međusobna uska povezanost, štoviše, njihovo uzajamno omogućivanje i uvjetovanje. Nema prave demokracije bez usuglašavanja različitih društvenih interesa, dogovora i usklađivanja tih interesa, kao ni pluralizma ako se ti različiti interesi (pa i manjinski) ne rješavaju demokratski, demokratskom procedurom i optiranjem. U suprotnom radi se o hegemoniji, diktaturi, samovlašću itd.

U ovom kategorijalnom referentnom okviru sada ćemo se baviti jednim oblikom demokracije u pluralnim društvima (na tragu spomenute Lijphartove knjige) - konsocijacijskom demokracijom kao empirijskim modelom manjih europskih demokracija (Austrija, Švicarska, Nizozemska, Belgija), koji je svoj vrhunac doživio na prijelazu iz pedesetih u šezdesete godine ovoga stoljeća, a koji ujedno služi kao normativni model toga oblika demokracije za druge zemlje i pluralna društva, prije svega za one Trećeg svijeta.

Osnovna je opća značajka ovoga modela demokracije - suradnja elita (vođa) svih segmenata populacije pluralnoga društva. Ta sklonost suradnji svih vođa umanjuje djelovanje centrifugalnih tendencija, inače relativno stabilnu demokratsku vlast u njemu (održavanje poretka, javni red, minimum stvarnoga i potencijalnog građanskoga nasilja).

Pluralno društvo podijeljeno je "rascjepima na osnovi segmentiranja" (Eckstein). Rascjepi mogu biti religijski, ideologijski, jezični, kulturalni, regionalni, etnički, rasni i klasni (ekonomski). Interesne grupe, političke partije, škole, komunikacije, dobrovoljna društva itd. organiziraju se na temelju upravo tih rascjepa, pa su tako podijeljeni dijelovi populacije zapravo različiti segmenti pluralnoga društva.

Kada je riječ o konsocijacijskoj demokraciji, upozoruje autor, valja je svakako pojmovno distingvirati od srodnih, ali ipak različitih pojmova - segmentiranog pluralizma i demokracije kroz pristanak. Konsocijacijska demokracija je više nego puki segmentirani pluralizam. Ona, kako je rečeno, uključuje upravo suradnju elita svih segmenata pluralnog društva. Ona je i više nego samo demokracija kroz pristanak, tj. samo dogovor elita, jer uključuje i većinsko odlučivanje, ali se svakako s njom kombinira.

Iz same naravi i biti konsocijacijske demokracije vidljivi su i, kako ih Lijphart naziva, povoljni uvjeti za njezin uspjeh. To su: već spomenuta privrženost elita (vođa društvenih i političkih segmenata) očuvanju

demokratskog poretka uopće, ravnoteža moći raznih segmenata pluralnoga društva (a ne hegemonija jednoga ili dvojna ravnoteža), veličina zemlje (obrnuta proporcionalnost, jer su bolji uvjeti za konsocijaciju u manjim zemljama, gdje se elite međusobno poznaju i sastaju, pa se lakše zbliže i dogovore), ustrojstvo društvenoga rascjepa (ako se rascjepi npr. religijski, klasni itd. ne podudaraju, već što više križaju).

Za bolje objašnjenje konsocijacijske demokracije i njezina funkcioniranja u prije spomenutim europskim zemljama, autor knjige *Demokracija u pluralnim društvima* Arend Lijphart analizira, po njegovu mišljenju, najpoznatiju tipologiju zapadnih demokracija, onu Gabriela A. Almonda. Almondova tipologija, spravljena po kriterijima prisutnosti političke kulture i ustrojstvu uloga, sadrži četiri osnovna tipa političkih sustava uopće: angloamerički, europski (bez Velike Britanije), totalitaristički i predindustrijski. Prva dva tipa su demokratski, a druga dva uopće nisu, pa se nećemo na njima ni zadržavati. Značajke angloameričkoga tipa demokratskog političkog sustava su homogena svjetovna politička kultura i veoma izdiferencirano ustrojstvo političkih uloga. Velika Britanija, a pogotovu USA primjer su takvih stabilnih (dvostranačkih) sustava. Europske sustave označuje fragmentarnost političke kulture, što znači da postoje međusobne odijeljene političke subkulture u koje su ugrađene političke uloge koje često postoje kao posebni podsistemi uloga.

To su prava pluralna društva i kao takva politički nestabilnija od prvoga tipa (npr. Italija, Francuska). Politički stabilnija su pluralistička društva manjih europskih zemalja s konsocijacijskim demokratskim modelom političkoga sustava (Austrija, Švicarska, Nizozemska, Belgija), koje analizira naš autor i navodi četiri osnovne značajke njihova političkog funkcioniranja i uprave:

1. velika koalicija
2. međusobni veto
3. proporcionalnost
4. visok stupanj samostalnosti svakoga segmenta.

Ad 1) Za veliku koaliciju značajno je to da politički vođe svih značajnih segmenata određenog pluralnog društva u njoj sudjeluju i zbiljski surađuju u upravljanju zemljom, nasuprot podijeljenosti na vladu s mahom većinskom podrškom, s jedne strane, i široku konkurentsku opoziciju, s druge (britanski model npr.), i malim koalicijama, gdje "sudionici stvaraju koalicije široke tek toliko da si osiguraju pobjedu, ali ne i šire" (W.H.Riker). Lijphart navodi primjere Austrije i Švicarske kao eklatantne. Savezni sedmočlani savjet kao izvršni federalni organ u Švicarskoj sastavljen je od članova četiriju najznačajnijih partija, proporcionalno njihovoj izbornoj snazi. U Austriji je velika koalicijska vlada od 1945. do 1966. bila sastavljena od delegacija dviju najjačih stranaka koje su predstavljale velike katoličke i socijalističke zajednice, s pažljivo usklađenim brojem delegata. U Belgiji su od 1918. do 1963. velikokoalicijske vlade triju najvećih partija upravljale samo četvrtinu toga perioda, a sve druge bile su promjenljive koalicijske. U Nizozemskoj su takve promjenljive koalicijske vlade nadopunjavale koalicije drugih organa, veliki

društveno-ekonomski savjet kao izrazit primjer utjecajnog i učinkovitog ekonomskog parlamenta.

Ad 2) Najvažniji oblik konsocijacijske vlasti i uprave - velika koalicija nadopunjuje se ostalim njezinim međusobno povezanim instrumentima. Prvi od njih je veto koji manjinskim grupama koje sudjeluju u velikim koalicijama, odstupanjem od zakona većine, pruža značajnu zaštitu u donošenju odluka koje bi bile izrazito suprotne njihovim interesima.

Ad 3) Načelo proporcionalnosti je daljnji instrument upravljanja konsocijacijske demokracije. I on je određen pomak od pravila većine, a sastoji se u ravnomjernom određivanju političke zastupljenosti pri imenovanju državnih službenika i raspodjeli javnih fondova. Jedna varijacija načela proporcionalnosti, paritet, još je veće odstupanje od pravila većine. Paritet je osobito efikasan u tom kontekstu kada je društvo podijeljeno u dva segmenta nejednake veličine (u Belgiji na flamanski većinski i manjinski prezastupljeni frankofonski).

Ad 4) Autonomija segmenata je posljednji instrument odstupanja od pravila većine, koji za sobom povlači pravilo manjine, po kojem manjina sama odlučuje o pitanjima koje se tiču samo nje. To ponekad može dovesti do sukoba u pluralnim društvima sve do odcjepljenja (i rata). Autor je svjestan i mogućih prigovora modelu konsocijacijske demokracije i vlasti. Moguće su kritičke primjedbe o nedovoljnoj demokratičnosti i stanovitoj nedjelotvornosti upravljanja u konsocijacijskom (koalicijskom) modelu vlasti. Naime, kažu kritičari, velika koalicija elita svih značajnih segmenata pluralnog društva znači slabu ili beznačajnu opoziciju, a bez opozicije, kažu, nema demokracije, što je svakako stvar rasprave. Velika koalicija zbog ustrojstva (veličine), po njihovu mišljenju, nije dovoljno učinkovita u postizanju djelotvornosti vlasti i upravljanja. Po Lijphartovu mišljenju, sve to nisu bitni problemi koji se ne bi mogli zadovoljavajuće riješiti ako se demokracija shvaća i doživljuje kao cilj vrijedan truda. U tome se svakako s njime možemo suglasiti, budući da načela demokracije i pluralizma, osobito nakon iskustva raznih totalitarizama (fašizam, komunizam) i njihova kraha, ostaju kao jedino prihvatljiva paradigma ustrojstva pravne države i suvremenih civilizirano i civilno uređenih političkih zajednica.

U osvrtu na koncepciju Arenda Lijpharta može se još reći da se radi prije svega o politologijskom pristupu s velikom obaviještenošću o raznim oblicima demokracije, osobito konsocijacijske u pluralnim društvima, s dobrim poznavanjem konkretnih empirijskih modela konsocijacijske demokracije koji, međutim u Europi nisu više aktualni, a drugima, ponajprije zemljama Trećeg svijeta, mogu služiti samo kao normativni model.

I na kraju Lijphart kao politolog ne razrađuje ovdje teorijski i naširoko neke temeljne pojmove, kao što su demokracija, pluralizam i politika uopće, nego ih više podrazumijeva i njima se služi operacionalno. Stoga smo se više zadržali na njima, kako bi bio jasniji njihov međusobni odnos, kao i širi kontekst i medij u kojem se oni zbivaju.

Taj širi kategorijalni i zbiljski okvir unutar kojega se događaju (ili ne događaju) naši relati - jest politika.

Etimologijski, riječ potječe iz grčkog - *ta politiká* (poslovi vezani uz polis - grad državu). Otuda i njeno primarno značenje kao djelatnosti na

javnom području, čiji je cilj opće dobro, tj. uređenje zajedničkog (društvenog) života ljudi. U tom smislu politika je samodjelatnost (slobodnih) ljudi sukladno njihovim bitnim interesima i potrebama. (U antičkom svijetu u politici nisu sudjelovale žene i, dakako, u duhu vremena, robovi). Po grčkom shvaćanju (Aristotel), čovjek je po svojoj naravi društveno, što će za njih reći političko biće (*zoon politikón*), koje tek u zajednici (*koinonía*), u jedinstvu s njom ozbiljuje smisao svog opstanka. Svrha je zajednice (države), dakle, postizanje dobra svijui. Stoga je i smisao njena opstanka čudoređan, pa i bavljenje zajedničkim, državničkim poslovima nužno implicira moralni značaj. Stoga je, po njihovu shvaćanju (za razliku od kasnijih), etika zapravo neodvojiva od politike. Platon je npr. smatrao da državom smiju upravljati samo oni najbolji, najmudriji (filozofi). Tako se ozbiljuje ideja pravednosti, pa otuda kod njega bitna sveza politike i filozofije (i etike). U rimskoj tradiciji politika je usko povezana s pravom i s odnosom institucija koje normiraju političko djelovanje, a *res publica* stvar je javnog djelovanja (naspram privatnoga).

U srednjem vijeku je u središtu politike odnos svjetovne i crkvene vlasti i unutar toga u kršćanstvu uvodi se mogućnost neposlušnosti svjetovnoj vlasti, ako je ona u suprotnosti s božanskim (crkvenim) zakonima.

S renesansom, u novom vijeku počinje moderno shvaćanje politike, njenim odvajanjem od religijske etike (N. Machiavelli) i uvođenjem samostalnog entiteta države i njena djelovanja, osobito u odnosu spram podanika (državljana), ali i kao kontrole i jamstva prava individualiteta (subjekta) naspram nje same. Kontrola vlasti polazi od (realne) pretpostavke o mogućnosti zlorabe vlasti i potrebe zaštite svih članova zajednice od neispravnog funkcioniranja vlasti (zaštite pojedinaca i manjina).

Općenito, sintetički, politika se određuje kao smisleno djelovanje koje nastoji na uređenju zajednice prema određenim idealima, ali i djelovanje koje je povezano s moći, tj. s mogućnošću da se volja nekog političkog subjekta nametne volji drugih. Država je osnovna ustanova političkog života, kojom se institucionalizira moć (postizuje formalna pravilnost i stabilnost političkog života), ustanovljuje vlast, prevode društveno-političke tendencije i namjere u pravne norme.

No, postoji i drugo značenje (i drugo lice) politike, koje je povezano sa shvaćanjem države kao instrumenta društvene dominacije i vladavine. Politika onda znači upravljanje državom, vlast, što uključuje i tehniku manipuliranja ljudima kao sredstvima, a čemu služi i ideologija kao mistificirana svijest koja nastoji opravdati nedruštveno, egoističko ponašanje određenih društvenih grupa u svrhu očuvanja njihovih društvenih privilegija i interesa. U svakom slučaju, budući da je čovjek društveno biće, da je upućen na druge ljude i zajednicu da bi se održao i ispunio smisao svog življenja, može se govoriti i o politici (u širem smislu riječi) kao o čovjekovoj antropološkoj determinanti koja mu je kao čovjeku "sudena", koja je njegova sudbina (*moira*), dakako, ne shvaćena fatalistički, već kao društveni okvir unutar kojeg postoji i prostor i mogućnost slobodnog stvaralačkog ljudskog djelovanja.

Literatura:

- ARISTOTEL: *Ustav atenski*, Zagreb, Školska knjiga, 1948.
- AVINERI, Shlomo: *Hegels Theorie des modernen Staates*, Frankfurt am Mein, Suhrkamp, 1992.
- BEYME, Klaus von: *Treorie der politik im 20. Jahrhundert*, Frankfurt am Mein, Suhrkamp, 1992.
- ĆIMIĆ, Esad: *Politika kao sudbina*, Zagreb, Stvarnost, 1989.
- HELD, David: *Modeli demokracije*, Zagreb, Školska knjiga, 1990.
- Leksikon temeljnih pojmova politike*, Zagreb, Školska knjiga, 1990.
- LIJPHART, Arend: *Demokracija u pluralnim društvima*, Zagreb, Globus-Školska knjiga, 1992.
- PLATON: *Državnik, VII pismo*, Zagreb, Matica hrvatska, 1942.
- PLATON: *Zakoni*, Zagreb, Naprijed, 1974.
- TUKIDID: *Peloponeski rat*, Zagreb, Matica hrvatska 1953.
- VOLKMANN-SCHLUCK, K.H.: *Politička filozofija*, Zagreb, Školska knjiga 1990.
- WEBER, Max: *Politika kao poziv*, (Sociološka hrestomatija), Zagreb, Matica hrvatska 1964.

Nikola Skledar: DEMOCRACY AND PLURALISM

S u m m a r y

In this text the notion of democracy (demos + kratos) and pluralist society (plus) and their basic characteristics have first been logically and historically defined. Based on that definition their relation and connection have been deduced.

Then its functioning in some West-European societies has been analyzed on the model of form of democracy - consociational democracy.

The mentioned notions are put in a wider categorial and real frame, where they happen (or not). That wider context is politics (ta politiká) by which a human activity in a public sphere, whose aim should be the general good, is ment (and not only authority and ruling people as instruments by means of force and ideology).